

Bevraging 106 levenslang gestraften in Vlaanderen

Via een schriftelijke vragenlijst peilden we naar hoe **levenslang gestraften** in Vlaanderen denken over hun straf en het leven in de gevangenis. Op het ogenblik van onze bevraging (juli-augustus 2017) waren er **106** gedetineerden met een levenslange gevangenisstraf in Vlaanderen. Ze zaten **verspreid over 9 Vlaamse gevangenissen**:

Antwerpen	2
Beveren	10
Brugge	13
Gent	2
Hasselt	14
Hoogstraten	1
Leuven Centraal	56
Oudenaarde	6
Turnhout	2

Het ging om **6 vrouwen en 100 mannen**.

De meerderheid van de levenslang gestraften is tussen 50 en 60 jaar oud. Slechts 5 levenslang gestraften zijn jonger dan 30 jaar. De **oudste** levenslang gestrafte is 72 jaar. De **jongste** is 25 jaar. De langst zittende levenslang gestrafte zit al 45 jaar in de cel.

- 30 jaar	5
30-40 jaar	17
40-50 jaar	29
50-60 jaar	38
+ 60 jaar	17

Resultaten van onze bevraging

Wij stuurden een vragenlijst naar de 106 gedetineerden die een levenslange gevangenisstraf uitzitten in Vlaanderen. 6 van hen waren niet in staat om de vragenlijst in te vullen. Van de 100 levenslang gestraften die de vragenlijst wel konden invullen, stuurde 56 een ingevuld exemplaar terug. Hier volgen de belangrijkste resultaten van de vragenlijst:

Geslacht

De meerderheid van de respondenten was een man: 50 mannen bezorgden ons een ingevulde vragenlijst en 3 vrouwen. 3 personen vulden hun geslacht niet in.

	Aantal	Percentage
Man	50	89,3
Vrouw	3	5,4
Niet ingevuld	3	5,4
Totaal	56	100

Leeftijd

Bijna de helft van alle levenslang gestraften is ouder dan 51 jaar oud (**48,2%**). Slechts 4 (**7,1%**) levenslang gestraften zijn jonger dan 30.

	Aantal	Percentage
18-30j	4	7,1
31-40j	6	10,7
41-50j	17	30,4
51-60j	21	37,5
61-70j	6	10,7
Niet ingevuld	2	3,6
Totaal	56	100

Nationaliteit

De overgrote meerderheid van de levenslang gestraften die de vragenlijst invulden is Belg nl. **87,5%**. Slechts **12,5%** had een andere nationaliteit oa Nederlander, Turk, Indiër, Israëli.

	Aantal	Percentage
Belg	49	87,5
Nederlander	1	1,8
Turk	1	1,8
Indiër	1	1,8
Israëli	1	1,8
Italiaan	1	1,8
Andere	2	3,6
Totaal	56	100

Burgerlijke staat

1 op 5 (21,4%) van de levenslang gestraften heeft een partner en is getrouwd of samenwonend. **64,2%** procent is alleenstaand of gescheiden. **12,5%** is weduwnaar.

	Aantal	Percentage
Alleenstaand	18	32,1
Gescheiden	18	32,1
Weduwnaar	7	12,5
Getrouwd/samenwonend	12	21,4
Niet ingevuld	1	1,8
Totaal	56	100

“Hoelang zit u al in de gevangenis?”

Eén op vier (25%) van de levenslang gestraften verblijft reeds tussen de 5 en 10 jaar in de gevangenis. **23,2%** tussen de 10 en 15 jaar. **19,6%** zit al tussen 15 en 20 jaar vast. **7,1%** zit al meer dan 30 jaar in de gevangenis.

	Aantal	Percentage
Max 5 j	4	7,1
>5 - 10j	14	25
>10 - 15j	13	23,2
>15 - 20j	11	19,6
>20 - 25j	9	16,1
>25 - 30j	1	1,8
>30j	4	7,1
Totaal	56	100

“In welke gevangenis verblijft u nu?”

Meer dan de helft van de levenslang gestraften (**55,4%**) die onze vragenlijst invulde, verblijft in Leuven-Centraal. **16,1%** verblijft in Beveren, **12,5 %** in Hasselt, **8,9%** in Brugge, **3,6%** in Oudenaarde en **1,8%** in Hoogstraten.

	Aantal	Percentage
Leuven Centraal	31	55,4
Beveren	9	16,1
Hasselt	7	12,5
Brugge	5	8,9
Oudenaarde	2	3,6
Hoogstraten	1	1,8
Niet ingevuld	1	1,8
Totaal	56	100

“Voor welke feiten bent u veroordeeld?”

Bijna alle levenslang gestraften (96,4%) zit een levenslange gevangenisstraf uit omwille van een levensdelict. Slechts **3,6%** zit voor andere feiten dan een levensdelict. Het gaat hier dan om zedenfeiten.

	Aantal	Percentage
Levensdelict	54	96,4
Andere	2	3,6
Totaal	56	100

“Heeft u op dit moment werk in de gevangenis?”

66,1% van de levenslang gestraften heeft werk in de gevangenis. Wat men doet als werk, kan zeer uiteenlopend zijn bv. schrijnwerkerij, stukwerk, keuken, onderhoud. **33,9%** zegt geen werk te hebben. De reden waarom men niet werkt verschilt: meer dan de helft (**52,5%**) staat op een wachtlijst. Anderen zeggen dat er niet genoeg werk is voor iedereen (**31,5%**). Een paar onder hen (**10,5%**) heeft geen zin om te werken en nog anderen (**15,7%**) hebben gezondheidsproblemen waardoor ze niet in staat zijn om te werken.

	Aantal	Percentage
Nee	19	33,9
Ja	37	66,1
Totaal	56	100

“Volgt u op dit moment een opleiding in de gevangenis? “

Bijna 1 op 4 (23,2%) van de levenslang gestraften volgt een opleiding in de gevangenis oa meubelmakerij, schilderen en tekenen, computerlessen/informatica. 1 persoon volgt zelfs open universiteit.

Waarom **meer dan drie vierde (76,8%)** geen opleiding volgt, is zeer uiteenlopend:

- **Bijna één derde (30,2%)** zegt liever te werken dan een opleiding te volgen.
- **1 op 5 (20,9%)** zegt geen interessante opleiding te vinden.
- **1 op 5 (20,9%)** zegt al een diploma te hebben.
- **4,6%** zegt geen zin te hebben in een opleiding of studeert niet graag.
- **39,5%** geven een andere reden op waarom ze geen opleiding volgen bv. ze zijn te oud, hebben al opleidingen gevolgd, ze zeggen dat er geen opleidingen zijn of studeren is te lastig in de gevangenis.

(OPM: Totaal is meer dan **100%** want ze mochten meer dan 1 antwoord geven.)

	Aantal	Percentage
Nee	43	76,8
Ja	13	23,2
Totaal	56	100

“Doet u op dit moment aan sport binnen de gevangenis? “

Meer dan één derde (35,7%) van de levenslang gestraften doet aan sport in de gevangenis. De populairste sport is ongetwijfeld fitness (**75%**).

Redenen waarom men niet aan sport doet zijn:

- sport zegt me niets (**33%**)
- men mag niet sporten owv gezondheidsredenen (**36%**)
- **36%** geeft een andere reden op oa te oud, men heeft al genoeg beweging op het werk. Of men sport niet graag owv de machocultuur/entourage.

(OPM: Totaal is meer dan **100%** want ze mochten meer dan 1 antwoord geven.)

	Aantal	Percentage
Nee	36	64,3
Ja	20	35,7
Totaal	56	100

“Heeft u nog contacten met mensen van buitenaf?”

De meerderheid van de levenslang gestraften (**87,5%**) heeft nog contact met de buitenwereld.

Toch is er **10,7%** die geen enkel contact meer heeft met mensen van buitenaf.

Als er nog contact is met mensen van buitenaf, zijn dat hoofdzakelijk de ouders, gevolgd door vrienden en andere familie, vrijwilliger, kinderen, partner of nog anderen bv. pennenvriend, moreel consulent.

	Aantal	Percentage
Geen contact met mensen buiten de gevangenis	6	10,7
Contact	49	87,5
Niet ingevuld	1	1,8
Totaal	56	100

“Hoeveel bezoeken heeft u de laatste maand gehad? “

Als we vragen hoeveel bezoeken ze de laatste maand kregen, blijkt dat **een kwart (25%)** geen enkel bezoek ontving de laatste maand. **10,7%** ontving daarentegen 10 of meer dan 10 bezoeken per maand.

	Aantal	Percentage
Geen	14	25
1 bezoek	8	14,3
2 bezoeken	8	14,3
3 bezoeken	2	3,6
4 bezoeken	3	5,4
5 bezoeken	2	3,6
6 bezoeken	3	5,4
7 bezoeken	1	1,8
8 bezoeken	3	5,4
9 bezoeken	1	1,8
10 bezoeken	2	3,6
Meer dan 10 bezoeken	4	7,1
Minder dan 1 keer per maand	2	3,6
Niet ingevuld	3	5,4
Totaal	56	100

“Heeft u ongestoord bezoek? “

Sommige levenslang gestraften hebben recht op ongestoord bezoek. Dit bezoek vindt plaats in een apart lokaal zonder toezicht van iemand van de gevangenis. Zo kan de gedetineerde in alle privacy tijd doorbrengen met zijn/haar familie.

Bijna 1 op 5 (19,6%) van de levenslang gestraften heeft ongestoord bezoek. **Bijna driekwart of 73,2%** heeft geen ongestoord bezoek.

	Aantal	Percentage
Geen ongestoord bezoek	41	73,2
Ongestoord bezoek	11	19,6
Niet ingevuld	4	7,1
Totaal	56	100

“Hoe vaak had u de laatste maand telefonisch contact met mensen van buitenaf?”

85,7% had minstens 1 keer telefonisch contact de laatste maand met iemand van buitenaf. **14,3%** had geen enkel telefonisch contact de laatste maand. **1 op 5 (21,4%)** heeft dagelijks telefonisch contact.

	Aantal	Percentage
Geen telefonisch contact afgelopen maand	8	14,3
1 keer	2	3,6
2 keer	3	5,4
3 keer	5	8,9
4 keer	7	12,5
5 keer	1	1,8
10 à 20 keer	13	23,2
Dagelijks	12	21,4
Meermaals (doch onbepaald aantal)	1	1,8
Niet ingevuld	4	7,1
Totaal	56	100

“Hoeveel brieven heeft u de laatste maand van mensen van buitenaf ontvangen? “

41,1% ontving de laatste maand geen enkele brief. **30,4%** ontving de laatste maand minstens 3 brieven. Een enkeling ontving de laatste maand zelfs meer dan 20 brieven.

	Aantal	Percentage
Geen brieven	23	41,1
1 brief	9	16,1
2 brieven	1	1,8
3-5 brieven	8	14,3
6-10 brieven	5	8,9
11-20 brieven	3	5,4
>20 brieven	1	1,8
Veel (onbepaald)	1	1,8
Niet ingevuld	5	8,9
Totaal	56	100

“Krijgt u geld van mensen van buitenaf?”

43,9% krijgt nog geld van mensen van buitenaf. Vooral ouders (**45,8%**) en andere familie (**45,8%**) zijn financiële sponsors. Daarnaast zorgen kinderen (**8,33%**), partner (**12,5%**), vrienden (**12,5%**) en vrijwilliger (**4,16%**) ook voor financiële ondersteuning.

Meer dan de helft nl. 57,1% krijgt geen geld van buitenaf.

	Aantal	Percentage
Geen sponsor	32	57,1
Minstens één sponsor van buiten	24	42,9
Totaal	56	100

“Hoeveel uren brengt u gemiddeld op een gewone weekdag op cel door (nachten inbegrepen)? “

Wat betreft het aantal uren dat men doorbrengt op cel, zegt **10,7%** een ganse dag op cel te zitten. **lets meer dan de helft (51,8%)** zit meer dan 16 uur per dag op die paar vierkante meters. En **35,7%** zegt max 15 uur op cel door te brengen.

	Aantal	Percentage
Max 15uren	20	35,7
16 - 20u	20	35,7
21 - 23u	9	16,1
Ganse dag	6	10,7
Andere	1	1,8
Totaal	56	100

“Vindt u dat u een beter mens wordt in de gevangenis?”

De helft (50%) denkt geen beter mens te worden in de gevangenis. **Eén op drie (33,9 %)** denkt van wel. Opmerkelijk is dat **14,3%** denkt “zowel een beter als slechter” mens te worden in de gevangenis.

Redenen waarom men denkt een beter mens te worden, zijn oa:

- inzicht in de feiten/feiten onder ogen zien **(78,9%)**
- via hulp/begeleiding/cursus die men volgde, werd/wordt men beter mens **(26,3%)**

Redenen waarom men geen beter mens kan worden van een gevangenisstraf zijn:

- men krijgt te weinig hulp **(39,2%)**
- gevangenis milieu maakt geen beter mens van je oww drugs, haat, je wordt nog meer crimineel **(67,8%)**

	Aantal	Percentage
Geen beter mens in de gevangenis	28	50
Beter mens geworden in de gevangenis	19	33,9
Beter en niet beter	8	14,3
Weet niet	1	1,8
Totaal	56	100

“Kan u uzelf voldoende voorbereiden op een eventuele vrijlating?”

Op de vraag of levenslang gestraften zich voldoende kunnen voorbereiden op een eventuele vrijlating, antwoordt **iets meer dan de helft (51,8%)** van niet. **42,9%** vindt dat men zich wel voldoende kan voorbereiden op een eventuele vrijlating. **3,6%** antwoordt dat deze vraag nog niet aan de orde is omdat ze nog geen kans maken om vrij te komen.

	Aantal	Percentage
Nee	29	51,8
Ja	24	42,9
Ja en nee	1	1,8
Nog niet aan de orde	2	3,6
Totaal	56	100

“Komt u al in aanmerking om een aanvraag in te dienen om voorwaardelijk vrij te komen?”

Bijna **70%** zegt al in aanmerking te komen om voorwaardelijk vrij te komen. **Meer dan de helft** van degenen die in aanmerking komen voor een voorwaardelijke invrijheidsstelling (**53,84%**), zegt dat de SURB al 5 keer of meer een beslissing genomen heeft over een mogelijke voorwaardelijke invrijheidsstelling. De SURB is de strafuitvoeringsrechtbank die oa als bevoegdheid heeft om te kijken of de gedetineerde al dan niet in aanmerking komt voor een voorwaardelijke invrijheidsstelling.

	Aantal	Percentage
Nog niet toelaatbaar voor VI	17	30,4
Al toelaatbaar voor VI	39	69,6
Totaal	56	100

“Hoe staat u tegenover een eventuele vrijlating?”

60,7% kijkt uit naar zijn/haar vrijlating. **Eén tiende (10,7%)** zegt bang te zijn om vrij te komen. En **7,1%** heeft gemengde gevoelens: ze kijken langs de ene kant er naar uit om vrij te komen maar zijn tegelijkertijd ook bang. **7,1%** weet niet hoe men aankijkt tegen een eventuele vrijlating.

	Aantal	Percentage
Ik kijk uit naar mijn vrijlating	34	60,7
Ik ben bang om vrij te komen	6	10,7
Gemengde gevoelens: kijk er naar uit + ook bang	4	7,1
Ik weet het niet	4	7,1
Andere	7	12,5
	1	1,8
Totaal	56	100

“Wilt u nog vrij komen?”

De overgrote meerderheid nl. 91,1% wil nog vrijkomen. Opmerkelijk is wel dat **7,1%** niet meer wenst vrij te komen.

	Aantal	Percentage
Nee	4	7,1
Ja	51	91,1
Niet ingevuld	1	1,8
Totaal	56	100

“Heeft u nog hoop om vrij te komen?”

Opvallend: **bijna één derde (30,4%)** zegt dat ze geen hoop meer heeft om ooit nog de gevangenis te verlaten. De redenen waarom men niet meer hoopt om vrij te komen, zijn uiteenlopend. Sommigen zijn te oud en zijn bang dat ze gaan sterven vooraleer ze vrij komen. Anderen denken dat ze hen nooit gaan vrijlaten omdat ze schrik hebben dat ze gaan hervallen. En nog anderen vrezen dat ze nooit vrijgelaten zullen worden omdat het politiek te gevoelig ligt.

	Aantal	Percentage
Nee	17	30,4
Ja	37	66,1
Ja en nee	1	1,8
Weet het niet	1	1,8
Totaal	56	100

“Krijgt u voldoende psychologische begeleiding in de gevangenis?”

75% vindt dat ze geen voldoende psychologische begeleiding krijgen in de gevangenis. Men heeft vooral behoefte aan psychologische begeleiding voor volgende zaken (in volgorde van belangrijkheid):

- de feiten die men gepleegd heeft (**54,76%**)
- over een eventuele toekomstige vrijlating (**40,47%**)
- angsten, depressies, trauma (**38,09%**)
- diagnose psychiater (**28,57%**)

(OPM: Totaal is meer dan 100 % want ze mochten meer dan 1 antwoord geven.)

	Aantal	Percentage
Nee	42	75
Ja	12	21,4
Weet niet	1	1,8
Niet ingevuld	1	1,8
Totaal	56	100

“Kan u bij iemand terecht om over uw problemen te spreken? “

Bijna 1 op 5 (19,6%) kan bij niemand terecht kunnen om over zijn/haar problemen te praten. **78,6%** zegt wel bij iemand met hun problemen terecht te kunnen. Op nummer 1 staat een geestelijk verzorger (aalmoezenier, imam, rabbijn, moreel consulent), gevolgd door familie/vrienden, Justitieel Welzijnswerk, een medege-detineerde, een vrijwilliger, PSD, zijn/haar advocaat en tenslotte een chef.

	Aantal	Percentage
Nee	11	19,6
Ja	44	78,6
Niet ingevuld	1	1,8
Totaal	56	100

“Hoe voelt u zich op dit ogenblik?”

Opmerkelijk is dat **44,6%** zegt op dit moment zich redelijk goed te voelen. Toch voelt **19,6%** zich slecht. Slechts **3,6%** voelt zich heel goed en **21,4%** voelt zich niet zo goed.

	Aantal	Percentage
ik voel me heel goed	2	3,6
ik voel me redelijk goed	25	44,6
ik voel me niet zo goed	12	21,4
ik voel me slecht	11	19,6
Andere (geen duidelijk antwoord)	6	10,7
Totaal	56	100

“Welke activiteit doet u het vaakst in uw cel? “

Wij vroegen de levenslang gestraften welke 3 activiteiten ze het vaakst doen op hun cel. **Bijna 80%** kijkt vooral tv op cel. **De helft** vult zijn tijd met slapen en nadenken. Ook muziek luisteren (**35,71%**) en lezen (**25%**) zijn populaire activiteiten. **1 op 5 (21,4%)** zegt zich ook vaak te vervelen. Andere zaken die men het vaakst doet op cel zijn in dalende volgorde: studeren, brieven schrijven, creatief bezig zijn, plannen maken voor de toekomst, bidden, praten, sporten en spellen spelen.

“Wat betekent een levenslange gevangenisstraf voor u?”

Op deze vraag antwoorden maar liefst **53,5%** dat het hen geen toekomstperspectief biedt en dat ze verkeren in onzekerheid omdat ze geen einddatum van hun straf kennen. **21,4%** vindt het ook een zeer zware straf. **14,2%** zegt dat de straf inhumaan is, mensonterend en ontmenselijkt.

Een paar van hun antwoorden:

- *“Onzekerheid van de eerst tot de laatste minuut van uw straf/leven. Dat is psychisch folteren.”*
- *“Probleem is dat je geen einddatum hebt aan zo'n straf. Bij mij staat de datum 31-12-9999 om 18h. Dat is doelloos en hopeloos.”*
- *“Ik hoop dat levenslang niet levenslang is en dat ik in de verre toekomst nog een kans krijg. Ik probeer van dag tot dag te leven.”*
- *“Je kan opgesloten blijven heel je leven en er is geen einde straf. Vind dat ze levenslang moeten geven aan mensen die nooit meer vrij komen.”*
- *“Eindpunt van het leven. Ik wacht nu gewoon het einde af. Ik heb de straf verdiend dus berust ik in mijn lot.”*
- *“De doodstraf is humaner.”*
- *“Een zinloze, eindeloze straf”*
- *“Het einde van mijn leven omdat ik geen einde straf heb en dus geen vooruitzichten.”*
- *“Tijdens het proces verdedigt de procureur een levenslange straf omdat dit een straf van zeker 11 jaar 'verzekert'. Maar wanneer ik hier met andere levenslang gestraften spreek, blijkt dit eerder een uitzondering dan de regel. En bij sommigen blijkt dit ook een levenslange straf.”*
- *“Een morele marteling zonder enig vooruitzicht.”*

Toch zegt ook **10,7%** dat ze er het beste van willen maken en het als een kans zien om aan zichzelf te werken.

Een paar van hun antwoorden:

- *“Mijn straf is het gevolg van mijn daden en probeer hiervoor verantwoordelijkheid te nemen. De straf leek uitzichtloos maar de tijd is snel omgegaan, gewoon door bezig te blijven en aan mezelf te werken.”*
- *“Penitentie voor feiten, werken aan tekorten, voorbereiden terugkeer samenleving.”*
- *“Je hebt een leven genomen, dus moet je ook je leven geven, eruit leren en een beter mens worden. Een tweede kans geven, die ik niet gegeven heb aan het slachtoffer, daar gaat het om.”*
- *“Boete doen voor wat ik gedaan heb, maar ook een les om van te leren voor mezelf en tot bezinning te komen.”*

“Beschrijf kort uw mooiste moment in de gevangenis?”

Als we vragen naar hun mooiste moment tijdens hun detentie, antwoordt **26,7%** kortweg “dat er geen mooie momenten zijn”. Degenen die wel een mooiste moment ervaren hebben, halen **1 op 5 (21,4%)** vaak familiale gebeurtenissen aan. Dit kan gaan over een huwelijk in de gevangenis of een nieuwe vriendin, de geboorte van een kind in de familie, vader worden, iemand zag zijn dochter terug na 15 jaar. “Bezoek krijgen” ervaren velen ook als behorende tot hun mooiste momenten (**17,8%**). Andere gebeurtenissen die men aanhaalt zijn werken, toneel spelen, post krijgen, rust op cel, naar buiten kunnen gaan via uitgaansvergunningen.

Paar van hun antwoorden:

- *“Ik heb hier geen mooiste moment.”*
- *“Mijn nieuwe vriendin leren kennen.”*
- *“Vader worden van 2 prachtige kinderen.”*
- *“Toen ik in 2005 trouwde en een goede vrouw vond.”*
- *“Vrijwilligster die mij een knuffel gaf.”*

“Beschrijf kort uw moeilijkste moment in de gevangenis?”

Het beleven van de moeilijkste momenten liggen ongetwijfeld in de familiale sfeer:

- Overlijden van familieleden (**19,6%**)
- familie/vrienden moeten missen (**14,2%**)
- verlies contact partner/familie (**7,1%**)
- niet aanwezig kunnen zijn op familiale gebeurtenissen (**7,1%**)

Deze gebeurtenissen worden ervaren als de meest moeilijke momenten tijdens de detentie. Het telkens afscheid nemen van bezoek (**8,9%**) blijkt ook een moeilijk moment te zijn.

Daarnaast worden volgende momenten ook als de moeilijkste ervaren: onzekerheid VI of einde straf (**8,9%**), het kwijt zijn van de vrijheid (**12,5%**), het systeem waarin men leeft (**10,7%**), het proces (**3,5%**), het inzien van de feiten (**5,3%**).

Een paar van hun antwoorden:

- *“Overlijden moeder. Ik mocht wel naar de begrafenis maar geboeid met 6 politiemensen. Een menselijkere behandeling zou op prijs worden gesteld.”*
- *“Plots overlijden van mijn vader.”*
- *“Overlijden van grootouders die bij ons inwoonden en feit dat ik geen toelating kreeg om de begrafenis bij te wonen.”*
- *“De dood van mijn meter. Zij heeft me opgevoed vanaf mijn 6de...”*
- *“Afscheid nemen van vrouw en kinderen tijdens het bezoek. Het scheurt je hart aan stukken.”*
- *“Inzien van de feiten.”*
- *“Het bewust worden dat er niemand meer is en dat je er alleen voor staat.”*
- *“Het verlies van identiteit.”*

“Wat zijn voor u de 3 meest positieve zaken in de gevangenis?”

Gedetineerden mochten 3 zaken opsommen die zij beschouwen als de meest positieve zaken tijdens hun detentie:

- Kunnen werken of een opleiding volgen, wordt door **42,8%** beschouwd als 1 van de meest positieve zaken in het gevangenisleven.
- Ook het bezoek scoort hoog. Een derde (**32,1%**) vindt dit 1 van de meest positieve zaken in hun dagdagelijks leven.
- Het bezoek wordt gevolgd door basiszaken die men al dan niet op cel heeft bv. TV, douche, telefoon, computer en WC op cel, kunnen koken op cel (**23,2%**).
- Kunnen sporten (**17,8%**) blijkt ook voor velen belangrijk te zijn.
- Verschillende gedetineerden verwijzen ook naar het open deurregime (**16%**).
- **7,1%** antwoordt dat er geen positieve zaken zijn in het gevangenisleven.

“Wat zijn voor u de 3 meest negatieve zaken in de gevangenis?”

57,1% ervaart “het personeel” als 1 van de meest negatieve zaken. Dit kan gaan over de PSD waar men niet van tevreden is, te laag geschoold personeel, klachten over directie etc.. **14,2%** klagen over de onzekerheid omtrent hun vrijlating. **14,2%** klagen over het regime bv. dat het oneerlijk is, streng, onlogisch of de lichamelijke fouille die vernederend is. Het feit dat men zijn vrijheid kwijt is/ beperkt ziet, is voor **17,8%** het meest negatieve in hun gevangenisleven.

“Welke 3 activiteiten mist u het meest?”

Activiteiten die men het meest mist, liggen allemaal in de relationele of familiale sfeer. **57,1%** mist het meest sociaal contact, familie, bezoek, liefde. **32,1%** mist het meest zaken die te maken hebben met werk/opleiding. Zo missen sommigen “echt werk”, loon naar werken, het werk dat ze buiten deden En **bijna 1 op 5 (19,6%)** zegt vooral zijn/haar vrijheid te missen en zelf te kunnen bepalen wat ze doen. Sporten is voor verschillende gedetineerden ook een gemis (**16%**).